

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE :

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H. C. van der Ent, Katwijk aan Zee; Ds. R. Kok, Soest; Ds. H. van Leeuwen, Elburg; Ds. D. Slagboom, Barendrecht; **Ds. M. C. Tanis, Sliedrecht - Centrum;** Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn; J. van Heteren, Sliedrecht-Centrum en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE :

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
Meerkerk. Telefoon 01837 - 1357

ADMINISTRATIE :

Joh. van der Lee, Kwartelstraat 74, Alphen aan den Rijn, telef. 01720 - 73814, postrekening 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen aan den Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

.... Wijders geschiedde des Heeren Woord tot mij, zeggende: Wat ziet gij Jeremia? En ik zeide: Ik zie een amandelroede...”
Jeremia 1 : 11.

Geweldig is de opdracht, die de Heere aan Jeremia gegeven heeft in het ogenblik van zijn roeping tot profeet. Hij wordt gesteld over volken en over de koninkrijken om uit te rukken en af te breken en te verderven en te verstoten, óók om te bouwen en om te planten. Zwaar is dus allereerst wel de taak, die Jeremia wacht. Hij moet maar geen liefelijke boodschap brengen in de eerste plaats. De boodschap is het meest afbrekend en verdervend. En dat valt niet mee als we zo'n taak krijgen. Daarbij is de opdracht niet beperkt. De Heere zegt het tot Jeremia, dat hij gesteld is over de volken en de koninkrijken. Hij moet staan met Gods Woord maar niet alleen in het midden van het volk van Juda. Ook in het midden van de volkeren moet hij Gods Raad en Gods weg met de volkeren der aarde verkondigen. Tenslotte voorzegt de Heere daarbij de uitwerking van het door Jeremia gepredikte Woord. De opdracht predikt de uitwerking van de verkondiging. Het Woord zal kracht doen: uitrukkend en verdervend, ook bouwend en dat in het midden van Israël, maar óók onder de volkeren.

Zou het niet te verstaan zijn, dat in het hart van Jeremia de vraag is opgekomen, hoe of dit alles vervuld zal worden? We lezen in dit gedeelte van zo'n vraag niet bij de Profeet. Te verwonderen zou hij in ieder geval niet zijn. Hoe moet hijzelf het Woord brengen, zwak van krachten als hij is? Hoe kan dat Woord wat goeds teweegbrengen bij het volk van Juda, dat vol van vijandschap en afkeer is tegen 's Heeren Woord? Ja, hoe zal het ooit kracht onder de volkeren bewijzen, die toch in 't geheel niet vragen naar de God van Israël?

Maar gevraagd of niet, de Heere komt Jeremia te hulp om hem te bemoedigen bij de zware taak, die hem wacht. De Heere kan bemoedigen met kleine dingen. Hij wijst de profeet op een amandelroede, een tak dus van de amandelboom. Het maakt hier niets uit of die tak in de buurt van Jeremia in werkelijkheid gevonden werd of dat de Heere hem die in een visioen getoond heeft. 't Gaat tenslotte maar om het onderwijs dat door het gezicht op de amandeltak gegeven wordt. En in dat onderwijs spreekt al de nederbuigende goedheid des Heeren. Zoals Hij nederbuigend goed is voor allen, die waarachtig worstelen met de vervulling van Zijn Woord in eigen leven en daarbuiten. Wat heeft zo'n amandeltak dan te zeggen? De amandelboom werd in Palestina vrij veel gevonden, zoals trouwens toch in de landen langs de kust van de Middellandse Zee. Hij kan vergeleken worden met onze perzikboom. Het behoort tot één van de eigenschappen van de amandelboom, dat de bloesem vóór de bladeren komt. Bovendien bloeit deze boom zeer vroeg, reeds eind januari of begin februari zijn de rose en witte bloesems al te zien. Vandaar droeg deze boom in het Hebreeuws ook een naam, die we zouden kunnen vertalen als de wakende of de wachtende. Terwijl alles nog sliep in de winterslaap in het rijk van de natuur, was deze boom al wakker met de frisse en sprekende bloesem.

En juist om dat laatste gaat het. Dit kleine stukje natuur gebruikt de Heere om wat van Zichzelf te openbaren aan Zijn Profeet. Hij zegt het Zelf: Ik ben wakker over Mijn Woord om dat te doen.

Jeremia wordt niet ontslagen van de roeping om dat Woord te prediken. In 's Heeren Naam moet hij de boodschap brengen of ernaar gevraagd wordt of niet. Of hij ziet, dat zij ernaar luisteren of dat hij bemerkt dat zij er niet naar luisteren. Echter: De Heere is wakker om dat Woord te doen! Hij geeft het Woord,

Hij doet het prediken, maar Hij vervult het ook. De Heere is vroeg wakend. Geen macht ter wereld is Hem vóór. Geen duivel kan eerder beginnen dan Hij. Het zal voor Jeremia wel anders lijken. Menigmaal zal hij denken dat het Woord niets doet en nooit vervuld wordt noch in afbraak van het zondige hart van het volk, noch in opbouw van wat Gode welbehagelijk is. Maar nu wil dit onderwijs hem juist bepalen bij een zaak, die hij niet ziet en die nochtans werkelijkheid is. De Heere waakt al over Zijn Woord, vóórdát het vijandige bestaan tegen dat Woord tekeer gaat. De Heere blijft waken. Net zo lang totdat Zijn Woord vervuld is. Met die God kan hij de toekomst in, hoe moeilijk en vol strijd die toekomst zal zijn. Trouwens het is niet zijn eigen woord, dat vervuld wordt, 't Is het Woord des Heeren en die wakende God staat in voor Zijn eigen getuigenis.

Spreekt dit hemels onderwijs niet bemoedigend voor al Gods dienstknechten en voor allen die God vrezen in deze tijd? De aanslagen van de vorst der duisternis verdubbelen en zijn listiger dan ooit. Meer dan ooit komt ook de vijandschap openbaar tegen de afbraak door Gods Woord. Waakzaamheid is geboden in het prediken van Wet en Evangelie. Bang kan de vraag zijn: Heere, wat zal er van terecht komen? Och, . misschien leeft die vraag wel in eigen hart, als ge vreest dat de doorwerkende kracht van Gods Woord bij u niet gevonden wordt. Eigen vijandschap tegen het Woord van vrije genade wordt dan steeds meer ontdekt. De Heere ontslaat geen mens van de waakzaamheid bij Zijn getuigenis. Geen dienstknecht. Geen kind des Heeren. Maar Zijn waakzaamheid is de waarborg, dat Zijn Woord kracht doet. Hij is wakend, al gaat ge op een weg van duizend onmogelijkheden. Hij is wakend, al schijnt de weg van dat Woord in uw hart ook van alle zijden toegesloten. En Hij geeft Zelf 't bewijs daarvan, als met een verbroken hart om genade geroepen wordt.

Erg is het als dat Woord voor uw hart en leven geen kracht tot zaligheid is. God waakt over Zijn Woord, als ge in hardigheid des harten tegen dat Woord verhardt. Hij slaapt niet bij uw zonden en ongerechtigheid. Hij geeft u nog de tijd der lankmoedigheid tot bekering. Een wakend God is een levend God, Die het leven in de weg der bekering wil geven. Zijn Woord gaat door tot aan het einde toe. Al wat Hij ooit beloofd heeft, zal bestaan.

D. Slagboom.

VAN DE REDACTIE

1. Ontmoetingsdag te Kampen. U weet nu, wanneer we D.V. hopen samen te komen en waar en ook wie de sprekers zullen zijn. We nodigen allen uit indien het enigszins mogelijk is (weer) te komen en daartoe zo nodig nu al maatregelen te nemen voor het organiseren van een gezamenlijke komst per auto of bus. **2. School voor Dundas en Hamilton.** Op de rekening 34.13.58.053 van de Rabobank te Meerkerk (girorekening van de bank 129785) werd overgeschreven een gift van G. te S. van f 25,- en een gift van K. te S. van f 300,-, waarvoor hartelijk dank.

CATECHISMUS LEERBOEK VAN DE ORDE DES HEILS

Zondag 23.

Hier stelt de catechismus ons voor de vraag: Maar wat baat het u nu, dat gij dit alles gelooft? Eten recht, want het geloof zonder bate is gelijk aan een boom zonder vrucht, die als het zo blijft, uitgehouwen wordt. En dan is hij voor het vuur bestemd.

Het is de bate des geloofs, dat het hart des te inniger aan de Heere verbindt, om voor Hem te leven. Want die vrucht is uit Hem, om te staan tot Zijn lof in het geloof, dat de wereld

VAN DE ADMINISTRATIE

Het nadruppelen van giften, voor de laatst gehouden Ontmoetingsdag te Sliedrecht houdt nog steeds aan, daar wij met dank mogen doorgeven, nog 2 x f 25,- te hebben ontvangen, voorts nog f 74,— aan overbetalingen, en f 10,— uit de kollekte te Dordrecht (C.) dus extra ontvangen f 134,—. Vier nieuwe abonnees mochten wij weer noteren, zodat wij steeds ons abonneetotal zien vermeerderen.

Voor de school van Ds. Hamstra/Dundas ontvingen wij uit A. f 50,— en van de kerkeraad te Scheveningen voor Ds. Den Butter f 1100,—. Ook hiervoor onze dank. Wie verrast ons een volgende maal?

Adm. adres Kwartelstraat 74, Alphen aan den Rijn.
Giro 70.43.50.

v. d. L.

overwint. Maar desniettemin zijn en blijven wij in onszelf een onvruchtbare boom. Zodat het hart omtrent de bate des geloofs afhankelijk blijft van de bedauwing van de Geest. Met de ootmoedige erkentelijkheid des geloofs, zegt het hart tot eer van de Heere: Dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben en een erfgenaam des eeuwige levens. En dat is dan in die innerlijke beleving, naar het getuigenis van dit woord: "Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door onze Heere Jezus Christus." En hij spreekt dezulken zalig met dit woord: "Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, die Mijn woord hoort en gelooft Hem, Die Mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven, en komt niet in de verdoemenis, maar is uit de dood overgegaan in het leven."

Maar als vanzelf worden wij hier nu dieper geleid in de beleving van het rechtvaardig zijn voor God in Christus. En dat kan alleen door een oprecht of echt geloof in Hem. Want Hij is het voorwerp des geloofs, de roem van het geloof, als geschenk van Gods genade.

Het is dus niet de vraag of u een gunstige gedachte hebt van uzelf. En al gelooft u kind des Heeren te zijn, en grond meent te hebben voor de eeuwigheid, dan zal ons dat niet baten. Want de zaligheid is in Christus, daar Hij daartoe geschenken is door de Vader. Het heeft helaas menigmaal plaats op de crve des Verbonds, dat men met aangename gemoedsgestalten het goede gaat geloven van zichzelf, zonder het te beseffen dat we daarmee niet rechtvaardig kunnen zijn voor God. Het is een droggrond voor de eeuwigheid. En dat blijkt ons duidelijk uit het antwoord op de vraag: Hoe zijt gij rechtvaardig voor God?

Hier wordt heel duidelijk gesproken van een mens in zijn staan voor de majesteit van Gods rechtvaardigheid en heiligheid. En dat met een innige betrekking op Gods zoete gunst en zalige gemeenschap. Terwijl het staan voor Gods rechtvaardigheid is een staan voor de diepe afgrond van ongerechtigheid, een kloof die door ons niet geheeld kan worden.

Het hart dat Gods wet liefheeft, wordt door de consciëntie beklaagd, dat het tegen al de geboden Gods zwaarlijk gezondigd heeft. Wat van ganser harte wordt bekend en beweend. Want daar is zwaar en menigmaal gezondigd tegen Gods goedertierenheid, die ons omringde met vele zegeningen en oproep tot bekering. En door er niet op te letten, was het een voortleven in de zorgeloosheid des harten tot verharding. Een voortleven in de ongerechtigheid.

Ja, daar is tegen al de geboden Gods zwaarlijk gezondigd en geen derzelve werd gehouden en dan nog steeds tot alle boosheid geneigd. Zodat ik als een onverbetelijke zondaar de eeuwige rampzaligheid verdiend heb. Daar is niet iets overgebleven in de mens, waarop hij kan hopen. Heeft dan ook geen steunpunt van vertrouwen in zichzelf. En zie, bij het ootmoedig buigen voor de majesteit van Gods rechtvaardigheid, met de hartelijke bekentenis de eeuwige dood verdiend te hebben, schenkt de Heere ruimte in Zijn goedertierenheid, waaruit het Goddelijke verlossingsplan is voortgekomen. Wat de tollenaar deed blikken in de rijkdom van Gods genade en de moordeenaar deed hopen op het spreken van Gods reddende liefde in Christus. Wat de eerste deed bidden met de bekentenis de eeuwige dood verdiend te hebben. "O God, wees mij zondaar genadig." En de tweede bad met een ootmoedig buigen voor de majesteit van Gods rechtvaardigheid: "Heere, gedenk mijner als Ge in Uw Koninkrijk zult gekomen zijn." En Jezus zeide tot hem: "Voorwaar zeg Ik u, heden zult gij met Mij in het paradijs zijn."

Wat met vele andere voorbeelden van innerlijke beleving uit de Schrift ons geleerd wordt, hoe dierbaar het is, als een gans verloren mens door de genade van de Heere Jezus gezaligd te mogen worden.

In dat verband wordt hier gesproken van het nochtans des geloofs, dat alle waardigheid en verdienstelijkheid van de mens

kroning zijn in ons leven.

Het bovenstaande schreef Ds. Tanis indertijd in het Kerkblad van de Chr. Geref. kerk van Sliedrecht-centrum. We hebben alleen het begin gewijzigd. Dat was nodig. Het artikel verscheen toen vóór Pinksteren en nu is het daarna.

DE NEDERLANDSE PURITEINEN

door Ds. C. Pronk.

1. De Nadere Reformatie in Nederland

Mogelijk met uitzondering van Schotland is er geen land in Europa meer beïnvloed door de Protestantse Reformatie dan Nederland. Omstreeks het midden van de 17e eeuw behoorde ongeveer de helft van het Nederlandse volk tot de Gereformeerde Kerk. Dit grote succes was gedeeltelijk te danken aan het feit, dat de Gereformeerde Kerk lange tijd de steun van de staat had genoten, want dit had de Gereformeerden in staat gesteld hun evangelieverkondiging voortgang te doen hebben zonder oppositie.

Maar deze nauwe samenwerking tussen kerk en staat had ook minder goede gevolgen. Hierdoor was het niet te vermijden, dat de staat zich begon te mengen in kerkelijke aangelegenheden. Ook het feit, dat de Gereformeerde Kerk de gevestigde godsdienst was, maakte het lidmaatschap hiervan zowel wenselijk als respectabel. Dientengevolge rees spoedig het probleem van het lidmaatschap in naam. Een andere zaak, die zeer nadelig bleek te zijn voor het leven van de kerk, was de controle op de universiteiten door de staat. Deze instellingen, waar Gereformeerde predikanten werden opgeleid, raakten meer en meer beïnvloed door het Rationalisme. De filosofie van Descartes en Spinoza hadden bijvoorbeeld een geweldige invloed op vele Nederlandse intellectuelen.

Hier zien we nu de Nederlandse Puriteinen verschijnen. Eigenlijk is de term "Nederlandse Puriteinen" niet juist, want het doet veronderstellen, dat de beweging in Nederland gelijk stond met het Puritanisme in Engeland, maar dit is niet het geval. Er zijn overeenkomsten, maar ook verschillen, zoals ik u hoop te tonen. Toch geef ik de voorkeur aan de naam "Puriteinen" in plaats van de naam, die vaak hiervoor gebruikt wordt, namelijk het Piëtisme. Voor mij vertegenwoordigt het Piëtisme meer de beweging in Duitsland van de Hernhutters met hun Graaf von Zinzendorf etc., die een Lutherse achtergrond had.

De beweging in Nederland, waar ik over spreek, is bepaald Reformatorisch. De term "Nederlandse Puriteinen" is in zoverre bruikbaar, voorzover deze weerspiegelt wat het doel van deze mensen was. Dat doel was gelijk aan dat van de Engelse Puriteinen, namelijk de Nadere Reformatie van de Kerk. De Nederlandse Puriteinen streefden naar een meer doorgaande reformatie van de Kerk der Reformatie. Maar zij waren niet alleen bezorgd over de zuiverheid van de kerk, zij wilden ook de maatschappij hervormen. De oorspronkelijke of eerste reformatie was naar veler gevoelen niet ver genoeg gegaan. Hoewel het de ware leer der genade op de preekgestoelten terugebracht, had het niet voldoende de maatschappij doordrongen. Hoewel de ernstig-gezinde Calvinisten God dankbaar waren, voor wat tot dusver bereikt was, wisten zij dat het niet al goud was, wat er blonk, zelfs niet na hun overwinning op de Remonstrantse partij in Dordrecht.

Er was een zuivere prediking, maar weinig blijken van levende godsvrucht.

Het in naam lid zijn van de kerk ging hand in hand met een losse levenswandel. Een geest van optimisme, gedeeltelijk het resultaat van een onvoorziene economische welvaart, bleek vele christenen in haar greep te hebben. Hoewel zuiver Gereformeerd in de leer, wensten deze "nouveau riche" burgers ook het leven in het hier en nu te genieten. Zij verkondigden luid de christelijke vrijheid, wat in vele gevallen in werkelijkheid niets anders betekende dan vrijheid van zondigen.

De Nederlandse Puriteinen protesteerden in het bijzonder tegen deze geest van vrijdenkendheid. Een tamelijk algemene mening in Nederland is, dat de Nederlandse Puriteinen bezorgd waren over de dode orthodoxie en dat zij daarom de nadruk legden op het leven en de wandel. Maar dit is slechts een halve waarheid. Zij waren niet zo zeer bezorgd over het ontbreken van geestelijk leven en werkzaamheden als wel over de aanwezigheid van een verkeerd soort geestelijk leven. De mannen van de Nadere Reformatie waren doodsbenauwd voor een soort vitalisme in de kerk, die tot uitdrukking kwam in het navolgen van wereldse vermaken en een diepgewortelde afkeer van kruis dragen. Velen dachten, dat zij Gereformeerd konden zijn en tevens het leven in de wereld genieten, en, zoals ik al opgemerkt heb, zij deden een beroep op hun christelijke vrijheid om hun gedrag te verdedigen.

Hoe toepasselijk is dit alles! Waar deze Nederlandse Puriteinen tegen optrokken is hetzelfde als wat wij in onze evangelische kringen zien plaatshebben. Hoeveel zijn er daar die zich beroemen op hun vrijheid in Christus en hun verzekering van de verlossing, terwijl hun leven aantoonde, dat zij niets wisten van het doden van de zonde en de kruisiging van het vlees.

De Nederlandse Puriteinen legden daarom de nadruk op de waarachtige bekering en wat inhoudt voor het gehele leven. Wat zij beoogden was de heiliging van het gehele leven. Zij hadden een maatschappij voor ogen, die beheerd werd door het Woord van God; een maatschappij, waarin kerk en staat hun eigen plaats hadden en waarin alles doordrongen zou zijn van waarlijk christelijke principes.

2. Wortels en ontwikkeling

De nadere Reformatie in Nederland heeft zijn wortels zowel in de vaderlandse als in vreemde bodem. Onder de vaderland-

se invloeden zou ik kunnen noemen het Middeleeuwse mysticisme, de zogenoemde Moderne Devotie beweging (Thomas à Kempis); de Broeders van het Gemene Leven (Geert Groote) en de Anabaptistische ideeën.

Wat deze bewegingen gemeenschappelijk hadden, was de beklemtoning van de levensheiliging.

Maar er waren ook invloeden van buiten, die het Nederlandse Puritanisme gevormd hebben. De belangrijkste hiervan is het Engelse Puritanisme. Gedurende het einde van de 16e en het begin van de 17e eeuw was er veel contact tussen de Puriteinen en de Nederlandse theologen, en men kan zeggen, dat dit contact resulteerde in een wederzijdse beïnvloeding. Keith L. Sprunger zegt in zijn zeer interessante boek "The Learned Doctor William Ames", dat er gedurende de zeventiende eeuw in Nederland een Engels-Schotse gemeenschap was, die in de tienduizenden liep. De meeste van deze waren Puriteinen, voor wie het in Engeland te benauwd geworden was. Sprunger zegt:

"Ten tijde van Elizabeth vestigden de Puriteinse afgescheidenen zich in Middelburg; in het begin van de 17e eeuw verplaatsten de niet te onderdrukken gelovigen zich naar Amsterdam, Rotterdam, Leiden en Delft. En gedurende die eeuw was Holland, tenminste voor zover dat werd toegestaan, een essentiële schakel in het Puriteinse netwerk." (blz. 209). De Nederlandse regering, die een verlichte politiek van religieuze verdraagzaamheid volgde, verwelkomde de Puriteinen en stond hun toe om hun eigen kerken te stichten, maar onder Nederlands toezicht. Tenslotte vormden zij een Engelse classis binnen de Nederlands Hervormde Kerk, waarbij de salarissen van de predikanten betaald werden door de regering. De aanwezigheid van zoveel Engelse en Schotse Puriteinen had beslist enige invloed op de Nederlandse Kerken. Veel predikanten waren onder de indruk van de praktikal godzaligheid van de Engelse Puriteinen. Zij zagen het als een gezonde correctie op het droge intellectualistische preken, dat in hun kerken gewoonte was geworden.

3. Enkele leidende figuren uit de Nadere Reformatie

William Ames: Een man, die een grote invloed op het Nederlandse Puritanisme had, was William Ames (1576 - 1633). Ames studeerde aan het Christ's College in Cambridge bij William Perkins, van wie hij de meeste van zijn Puriteinse ideeën overnam. In 1610 vertrok hij naar Holland, waar hij gewikeld raakte in de Remonstrantse strijd. Omdat hij door de Staten-Generaal benoemd werd als adviseur van Bogerman, de voorzitter van de Dordtse Synode (1618 - 1619), was hij in staat om een aanzienlijke invloed uit te oefenen. In 1622 werd hij professor in de theologie in Franeker, waar hij gedurende 10 jaar stond en de reputatie van een groot theoloog verwierf. Ames, of Amesius, zoals de Nederlanders hem noemen, was een leerling van Ramus (Pierre de la Ramée), een Franse protestantse filosoof. Ames was de aartsvijand van de scholastiek van Aristoteles. Hij is bekend geworden door zijn ontwikkeling van de wetenschap van de technometria, de wetenschap, die de dingen omschreef in overeenstemming met hun natuur en gebruik. Iedere kunst, volgens Ramus, heeft zijn eigen natuur en nut. Zo is theologie de kunst van goed te leven.

Ames maakte Franeker tot een Ramistisch centrum. Hij werd de belangrijkste opponent van de scholastiek in de theologie, gepersonifieerd in Maccovius, zijn collega in Franeker. Ames noemde de theologie de leer van het leven voor God. Hij viel de scherpe scheiding tussen theorie en praktijk aan en benadrukte het praktikal nut van de theologie (eupraxia). Ames beklemtoonde ook het belang van de Schrift als het belangrijkste handboek van de theoloog en waarschuwde tegen metaphysische speculatie. Hij vergat nooit de waarschuwing van Paul Baynes, een van zijn leraars in Engeland, wiens spreuk het was: "Pas op voor een heet hoofd en een koud hart!" "Ames", zegt Sprunger, "riep de theologie weg van problemen en strijdsvragen; duister, verward en niet zo essentieel en introduceerde haar in het leven en de praktijk, zó dat studenten ernstig zouden beginnen te denken over de consciëntie en de dingen, die daarop betrekking hebben." (blz. 28). Ames' doel was: minder disputeren, meer vroomheid. Hij vond de Nederlanders een beetje te intellectueel en niet voldoende bevindelijk en bevorderde daarom de Puriteinse vroomheid "in een poging om van de Nederlanders Puriteinen te maken" (blz. 260).

N.B. Dit is het eerste gedeelte van de rede, die Ds. C. Pronk te Grand Rapids hield op de Leicester Ministers Conferentie van 1975. Deze werd opgenomen in The Banner of Truth van juli/augustus 1976. Anneke Bor-Breman te Ameide zorgde voor vertaling ervan in het Nederlands. We zonden de vertaling naar Ds. Pronk. Deze zag haar na, bracht hier en daar een enkele correctie aan en zond de vertaling aan ons terug, onder mededeling, dat hij deze zeer goed vond. Hartelijk dank, Anneke!

JAARBOEK 1977

Het jaarboek 1977 van de Chr. Geref. kerken in Nederland is kort geleden uitgekomen. Het voorziet in een grote behoefte. We vinden daarin allerlei kerkelijke gegevens, adressen van kerkeraad en diaconie enz, te veel om op te noemen. Voor allen die bij het kerkelijk leven betrokken zijn is het jaarboek een vraagbaak. Slechts zelden zal het boek geen antwoord op vragen weten te geven. Alleen, we moeten er rekening mee houden dat een jaarboek de gegevens verstrekt, zoals die op een bepaald tijdstip golden. Er komt telkens wijziging in de gegevens. Personen vallen weg en worden door andere vervangen. Er komen adreswijzigingen, enz. Voor velen is het van belang de

gegevens in het jaarboek bij te werken. Dat is mogelijk doordat De Wekker van week tot week, althans telkens als dat nodig is een lijst van mutaties vermeldt. Het aantal daarvan is over een jaar gerekend zeer groot.

Het jaarboek begint met een register van kerken met hun scribae. Voor het eerst wordt Urk-oost genoemd, een gemeente met 1349 leden en doopleden. De andere gemeente te Urk telt 814 leden en doopleden. Dus samen ruim 2150 leden en doopleden. Wie had dat ooit kunnen denken zo'n 60 jaar geleden. Urk was toen nog een eiland met ongeveer 3000 bewoners. Die hoorden bijna allemaal tot de Gereformeerde kerk. Des zondags ging men trouw naar de kerk. Haast het hele dorp stroomde naar het grote kerkgebouw, dat zondag aan zondag gevuld was. Toen telde het Christelijke kerkje, zoals de Chr. Geref. kerk genoemd werd, slechts weinig leden. Het kerkbezoek was gering. Het kerkje stond tamelijk in verachting. Er is veel veranderd. De oudere leden in beide gemeenten zullen nog wel weten van de tijd van vroeger.

Daarop volgt een register van predikanten, een korte lijst van personen, die gerechtigd zijn om de kerken te dienen naar art. 3 K.O. en een lange lijst van emeriti-predikanten en predikants-weduwens. Kort hierna komen de gegevens van de plaatselijke kerken, gerangschikt naar particuliere synodes en classes. Statistieken ontbreken niet. Daaruit blijkt het aantal leden en doopleden per 1 januari 1977 en welke wijzigingen er in het afgelopen jaar hebben plaatsgevonden. Deze statistieken zeggen niets omtrent de geestelijke welstand van een kerkelijke gemeenschap. Maar dat er onder het getal belijdende en doopleden zijn die de Heere in waarheid toebehoren staat wel vast. Er is altijd geweest een overblijfsel naar de verkiezing der genade. Ook in de dagen van Achab waren er nog zeven duizend, die hun knieën voor Baäl niet gebogen hadden. Er is een grensverkeer tussen de kerkgemeenschappen onderling. Er zijn er altijd die met de kerk breken. Van waar het vertrek naar of de overkomst uit andere kerken? Om deze vraag te beantwoorden zou van geval tot geval moeten worden nagegaan, wat de oorzaak daarvan is.

Verder bevat het jaarboek nog vele andere gegevens die voor het kerkelijke leven van belang zijn. We vinden gegevens omtrent de Theologische hogeschool, een necrologie van predikanten na 1892. Er is ook een lijst van adressen van verenigingen. Het valt op dat niet van jeugdvereniging maar van jeugdclub wordt gesproken. En niet van jonge jeugdvereniging maar van jongens- en meisjesclub. Die aanduiding zal in vele gevallen foutief zijn. Een overzicht van periodieken ontbreekt niet. Het aantal plaatselijke kerkbladen is betrekkelijk groot. Ook Bewaar het Pand wordt onder de periodieken vermeld. De gegevens zijn juist.

De kerken in het buitenland waarmee onze kerken in correspondentie staan worden ook vermeld. Te beginnen met de Free Reformed Church of North America. In het jaarboek wordt gesproken van Churches. Dat is onjuist. Zoals we vorig jaar ook al hebben opgemerkt. Er zijn 12 gemeenten. De meeste gemeenten hebben een eigen dienaar des Woords. Zelfs de kleinste gemeente, die van Pitt Meadows (B.C.) met 86 leden en doopleden. Daar staat Ds. J. Overduin. De grootste is die van Dundas met 404 leden en doopleden. Deze wordt door Ds. G. Hamstra gediend.

Het jaaroverzicht is belangrijk. Het geeft aanleiding enkele opmerkingen te maken. De schrijver ervan vermeldt de uitzending van televisie-kerkdiensten alsof die door de deputaten geheel in overeenstemming met het besluit van de generale synode van 1974 is geweest, wat geenszins het geval is. We hebben daar in ons blad over geschreven. Het is te betreuren dat op deze wijze het kwade als goed aangemerkt wordt. Waar gaan we heen? Er wordt melding gemaakt van nieuwe kerken, die in gebruik werden genomen en van verenigingsgebouwen die werden geopend. En dan volgt: Diverse kerken vierden hun zoveel jarig jubileum. Op zulke avonden werd terecht het licht van de schijnwerper op de plaatselijke gemeente gericht. We hadden wel mogen verwachten dat die jubilerende kerken met name waren genoemd. Jubilea van predikanten worden wel vermeld. Waarom dan niet die van plaatselijke kerken? Men kan zeggen: De Wekker heeft daar al in een jaaroverzicht aandacht aan geschonken. Laat dat waar zijn, maar vermelding in een jaarboek maakt dat de gegevens gemakkelijker in herinnering blijven. En bovendien, dan was er gelegenheid geweest om de gegevens te completeren. De Wekker maakte b.v. geen melding van het 50-jarig bestaan van de gemeente te Meerkerk, wat op 10 juni 1976 herdacht werd. Het zou mogelijk zelfs overwogen kunnen worden om in het jaarboek een kort historisch overzicht te geven van zo'n jubilerende gemeente. Dat blijft dan gemakkelijk voor het nageslacht bewaard. En historici kunnen er een dankbaar gebruik van maken. We hebben nog het een en ander op te merken, maar bewaren dat voor een volgend artikel.

B.

N.B. Laten de scribae de gegevens, die zij elk jaar ter nerificatie krijgen, goed nazien. Wij betwijfelen of dat wel gebeurt. Om slechts een enkel voorbeeld te noemen. Onder Poederloijen staat al jaren het kengetal verkeerd vermeld. Dat geeft bij het zoeken van telefonisch contact allerlei narigheid. Er staat 04178 dit moet zijn 04187, zie blz. 13 en 87. Op de officiële borden bij de ingangen van het dorp staat Poederloijen, in de kerkelijke stukken lezen we de naam altijd met 2 o's.

UIT DE KERKEN

Doornspijk. We kregen een uitnodiging van de kerkeraad van Doornspijk tot bijwoning van de bevestiging en intrede van Ds. P. van Zonneveld op 27 mei j.l. We hebben aan de uitnodiging gehoor gegeven. Vele jaren hebben we in Doornspijk catechetisch onderwijs gegeven. We hebben er vele keren gepreekt, des zondags en in de week, er begrafenissen geleid, huwelijken bevestigd en sacramenten bediend. Doornspijk heeft ook wel eens een beroep op ons uitgebracht. Het catechetisch onderwijs hield voor ons op toen Ds. J. van Doorn kwam, maar de contacten met Doornspijk zijn gebleven. Daarom deed het ons goed weer eens in die gemeente te zijn. We ontmoetten al vóór de dienst catechisanten van vroeger, die nu al vaders en moeders van grote kinderen zijn.

De plechtigheid had plaats in het kerkgebouw van de Ned. Herv. kerk, waar Ds. A. Vlietstra staat, een broer van onze Ds. M. Vlietstra. Het gebouw was ons niet vreemd van binnen. Van daaruit is nu al weer enkele jaren geleden onze onvergetelijke vriend Ds. J. van Doorn begraven. We hebben toen in dit kerkgebouw gesproken. Daarna hebben we er een ontmoetingsdag van vrienden en vriendinnen van Bewaar het Pand gehouden. De belangstelling was toen zo groot, dat vele bezoekers moesten worden opgevangen in het kerkgebouw van de Gereformeerde Kerk, dat in de nabijheid staat.

We waren dus weer in een vertrouwde omgeving. Er was voor deze plechtige dienst grote belangstelling van de kant van de gemeente zelf en van vele anderen. Er waren verschillende predikanten uit de classis Apeldoorn en uit andere classes. Er was belangstelling van de kant van vele kerkeraden uit de wijde omgeving, zelfs nog uit Brabant. Een bus vol Leerdammers kwam nog op het laatste nipperke binnen. Vóór de dienst bespeelde de organist het orgel. Hij liet de wijzen van psalmen horen. Dat doet altijd weldadig aan.

Drs. J. Kruis van 's Hertogenbosch, een zwager van Ds. Van Zonneveld, leidde de bevestiging. Hij preekte over Psalm 50:7 Hij bracht drie gedachten naar voren: 1. we hebben te maken met een sprekende God, 2. de inhoud van het spreken en 3. dit vraagt een luisterend volk. Daarna volgde de voorlezing van het formulier en de bevestiging. Staande zongen we Ps. 147:6. Drs Kruis hield nog een korte toespraak. Het slot van het formulier werd gelezen. We zongen en Ds. Van Zonneveld beklom de kansel.

Deze had tot tekst Numeri 11:29. Hij sprak over: Mozes bidt om de Geestesgaven voor het hele volk: 1. waaruit die bede opkomt, 2. waarop zij pleit, 3. waarom zij vraagt.

Na de preek volgden er nog vele toespraken. Ouderling Bijl sprak als eerste namens de kerkeraad. Hij herinnerde aan de overleden predikant Ds. Van Doorn, die voor Doornspijk onvergetelijk is en gedacht ook mevr. Van Doorn, die nog in het midden van de gemeente woont. We zongen staande Ps. 132:6. Na de andere toespraken bedankte Ds. Van Zonneveld vrij uitvoerig alle sprekers. Daarna legde hij de zegen op de gemeente.

Het was ongeveer half elf, toen de kerk uitging. Velen kwamen nog samen in de zaal van het schoolgebouw naast de kerk, waar gelegenheid was om een kopje koffie te drinken. Precies te middernacht kwamen we thuis.

B.

ANONIEM

In het begin van de maand april j.l. werden we door iemand opgebeld, aan de stem te horen was het een man. Hij wilde iets zeggen over de inhoud van ons blad. We vroegen: met wie spreek ik? Het antwoord was, dat dit er niet toe deed. Zijn naam was Boven bekend.

We hadden dus een onbekende aan de lijn, iemand die wel een en ander wilde zeggen, maar onbekend wenste te b'jven. Dat deed ons denken aan een brief z'n er ondertekening. Dan zet iemand zijn gevoelens op papier, maar hij verzwijgt zijn naam.

In het algemeen is men de mening toegedaan, dat wanneer iemand niet met zijn naam ondertekent en zijn adres verzwijgt, zo'n brief naar de prullemand moet worden verwezen. Zo zouden we ook kunnen handelen ten aanzien van mededelingen die niet schriftelijk maar telefonisch door een onbekende worden gedaan. Er moet echter 'n uitzondering op de regel mogelijk zijn. De politie krijgt wel eens een tip van een onbekende. Daar wordt wel degelijk rekening mee gehouden. Het is begrijpelijk dat iemand in zo'n geval liever zijn naam niet aan het papier toebetrouwt of door de telefoon zegt wie men is. In zo'n geval moet men uitgaan van de goede bedoelingen. Er zullen ook wel kwaadwillenden zijn met verkeerde inlichtingen om te misleiden, maar juist daartegenover zijn goede tips van te meer waarde.

We kregen de indruk, dat onze onbekende met goede bedoelingen gebeld had. Daarom willen we

hier een antwoord geven. We konden dat telefonisch niet doen. Het gesprek was zeer kort. Onze opbeller sprak als zijn mening uit, dat wij door sommige artikelen in ons blad afbreuk deden aan de eenheid van de kerken. Daarna hoorden we hem zeggen: ik zal het hierbij maar laten en toen legde hij de hoorn op de haak. De verbinding was verbroken.

De uiting van gevoelens was in zekere zin een beschuldiging, hoewel we aannemen, dat dit niet zo bedoeld was, maar dat gesproken was uit liefde tot eigen kerken. Daar willen we begrip voor hebben. Dat is ook de reden waarom we hier een en ander willen zeggen, willen herhalen wat al meer dan eens in ons blad naar voren gekomen is. We hopen, dat de opbeller dit zal lezen, en tot de overtuiging komt, dat juist het welzijn van de kerken ons drijft tot schrijven.

Ons blad is uit de nood geboren. Er dreigde indertijd een breuk in de kerken. Die kon alleen door het uitgeven van een blad tot bevordering van de handhaving van de oude gereformeerde beginselen worden voorkomen. Het ging er om een dam op te werpen tegen alles wat aan het welzijn van de kerken afbreuk deed. We moeten tot onze smart constateren, dat de bedreigingen van dit welzijn in de loop der jaren nog veel groter zijn geworden door allerlei nieuwigheden en veranderingen en wat dies meer zij. Die hebben vaak een achtergrond, zijn vrucht van een andere geestesgesteldheid dan die in vroeger jaren in onze kerken leidinggevend was. Wij — we bedoelen allen die achter onze beginselen staan — zijn gebleven bij wat onze vaders hebben voorgestaan, in de diepe overtuiging dat het gaat om de toepassing van het werk van Christus aan het hart van zondaren door de werking van de Heilige Geest. Men zal zeggen, dat allen die Christelijk Gereformeerd zijn dit belijden in overeenstemming met de confessie. Laat dit waar zijn, maar in de praktijk blijkt, dat er een groot verschil van gevoelens is over de vraag wat die toepassing is en wanneer die wordt gevonden. Als we alleen maar denken aan een deputatenrapport waaruit blijkt dat men meent dat er tussen ons en de vrijgemaakten buiten verband ongeveer gelijk gedacht wordt over de toepassing des heils, dan vragen we ons af, hoe dat mogelijk is. Velen gevoelen niet de minste geestelijke gemeenschap en overeenstemming met die vrijgemaakten. We laten deze zaak hier nu verder rusten en gaan ook geen andere zaken naar voren brengen.

Het is duidelijk genoeg, dat er echt geen eenparigheid van gevoelens is. Op allerlei kerkelijke vergaderingen, in allerei kerkelijke baden komen dingen naar voren, die met zorg moeten vervullen. We krijgen wel eens de indruk, dat koste wat het kost nieuwe dingen moeten worden ingevoerd. Men spreekt er vrij over. Men handelt zelfs openlijk en bewust in strijd met de kerkorde.

Moeten we zwijgen? Moeten we dat alles over ons heen laten gaan? Mogen we alleen op kerkelijke vergaderingen onze stem laten horen en niet door middel van ons blad, door onze ontmoetingsdagen en op andere geëigende wijze? En mogen zij die van een andere gesteldheid zijn vrij spreken en vrij handelen?

We willen van „Bewaar het Pand” geen strijdblad maken. Van het begin af heeft voor ogen gestaan, dat het blad positief moet worden gevuld en dat is steeds betracht. Maar dat betekent niet, dat er nu en dan niet opgewezen moet worden, ter waarschuwing en tot bezinning, wat aan ons kerkelijk leven in het algemeen en aan de gemeenten in het bijzonder en zo ook aan de onderlinge band afbreuk doet.

Het Pand dat de Heere aan de kerk toebetrouwd heeft moet worden bewaard. De geschiedenis laat duidelijk zien wat er van de kerk wordt wanneer dit wordt verwaarloosd. De gevaren zijn in onze dagen levensgroot en daarom kunnen we elkaar nooit genoeg aansporen om te waken, om biddende te waken en elkaar en anderen voor de gevaren te waarschuwen.

Dat moge onder de zegen des Heeren tot heil van de kerk, ook van onze kerken zijn.

B.

VOOR DE JEUGD

Beste Jongelui!

DE BRIEF AAN FILEMON. III

„Paulus, een gevangene van Christus, en

Timotheus, de broeder, aan Filemon, den geliefde, en onze medearbeider.”

Fil. : 1

In de beide voorgaande artikelen hebben we jullie iets zoeken te vertellen over het schrijven van brieven in het algemeen. Daar zat nogal heel wat aan vast, zoals jullie wel zullen hebben begrepen.

We gaan dan nu maar in op de brief aan Filemon. Dat is de kleinste brief van Paulus. Omdat de brief aan Filemon maar klein is, heeft Paulus waarschijnlijk deze brief zelf geschreven, d.w.z. met zijn eigen hand. Dat is af te leiden uit vs. 19 waar hij zegt: „Ik, Paulus, heb het geschreven, met deze mijne hand”.

Men is het er niet altijd over eens geweest of deze brief eigenlijk wel in de bijbel thuishoorde. Misschien kijken jullie er raar van op, als ik dat zo zeg. Toch is het waar. Het zou interessant zijn om de geschiedenis van elk bijbelboek en de gedachten die er in de loop der eeuwen over hebben bestaan, na te gaan. Doch dit laten wij maar aan de vakgeleerden over.

Toch zijn jullie misschien wel nieuwsgierig waarom men nu ook getwijfeld heeft aan het feit of de brief Filemon wel in de bijbel thuishoorde.

Dat vindt zijn oorzaak hier in, dat de brief een ander karakter heeft, dan de overige brieven, die van Paulus in de bijbel zijn opgenomen.

De brief aan de Romeinen en aan de Corinthiërs en anderen, staan bekend als algemene zendbrieven. Zij werden naar een gemeente gestuurd en waren voor de gehele gemeente bestemd. Andere brieven b.v. die aan Timotheus en Titus worden pastorale brieven genoemd. Paulus geeft in deze brieven aanwijzing als een pastor dat is een herder, hoe de gemeente Gods, dat is de kudde geweid moet worden.

Doch de brief aan Filemon draagt een meer persoonlijk karakter. Het is eigenlijk niet meer dan een aanbevelingsbrief voor een weggelopen slaaf, met name Onesimus. Als zodanig had deze brief voor derden dus geen betekenis. Vandaar dat de vraag is opgekomen of deze brief wel in de bijbel thuishoorde. Toch heeft hij onder de voorzienige leiding Gods een plaats gekregen in de Canon, en is hij door de kerk voor Gods Woord erkend en gehouden. En wij geloven: met recht! Calvijn zegt omtrent deze brief, dat er moeilijk een plaats aan te wijzen zal zijn, waarin de liefelijkheid des Geestes meer wordt afgebeeld dan in deze brief.

En dat maakt deze brief zo schoon en inhoudrijk. Men komt er, om het zo te zeggen, de adem van de Heilige Geest in tegen. Wie dat gevoelens mag is het lezen van deze brief aangenaam.

Nu zullen jullie ongetwijfeld deze korte brief wel eens gelezen hebben aan tafel of voor jezelf persoonlijk, b.v. als je 's avonds naar bed gaat. Op gezette tijden de bijbel te lezen is een alleszins prijzenswaardige zaak. Ik weet echter niet of dat door jullie allemaal gebeurt. Als je er tot nu geen gewoonte van hebt gemaakt, begin er dan nu nog mee, want het bijbellezende kan van zo grote betekenis zijn op reis naar de eeuwigheid. Getuigde de dichter van Ps. 119 niet: Uw Woord is mij een lamp voor mijnen voet en een licht op mijn pad? Wie het Woord als zodanig niet kent, komt in de eeuwige duisternis wis en zeker terecht.

Doch al hebben jullie deze brief wel eens gelezen, dan wil dat niet zeggen, dat alles wat er in staat, ook tot jullie doorgedrongen is. Menigmaal lezen we over de dingen heen. En als er over gepreekt wordt, dan beperkt men zich meestal tot die weggelopen slaaf Onesimus. De rest blijft dan, wat de details betreft buiten het gezichtsveld. Dat is natuurlijk jammer. Zoveel, wat van rijke betekenis is, blijft dan verborgen. Als wij daarom met elkaar deze brief gaan lezen, hopen we dat met aandacht te doen. Aandacht! Dat is 't Woord van God altijd waard. Of het daarom ook altijd de nodige aandacht heeft, is een vraag die jullie zelf maar moeten beantwoorden.

Wanneer je de brieven van Paulus gaat vergelijken, dan beginnen ze zo ongeveer allemaal op dezelfde manier. Zij beginnen met de mededeling wie de schrijver is en ook de geadresseerde. De lezer wist dan dadelijk van wie de brief afkomstig was. Daar zijn wij, bij het ontvangen van brieven ook meestal nieuwsgierig naar. Tenminste, zo vergaat het mij. Wanneer ik een brief krijg, dan kijk ik ook altijd eerst naar de afzen-

Gijs trok, in de dieren- en in de vogelenwereld enz. Gijs is een christelijk man. Dat komt uit in zijn dagelijks leven. De schrijver heeft oog voor Gods hand in de natuur en wil ons dat bijbrengen. We kunnen dit boek van harte aanbevelen. Het telt 172 blz. en kost gebonden f 19,90.

3. HOE LIEF HEB IK UW WONING door C. van Rijswijk.

Dit boek - 118 blz. - bevat vertellingen over de tabernakel, voor school en gezin. Ds. F. Mallan schreef een woord vooraf ter begeleiding. We willen ons aansluiten bij wat hij daarin schrijft: Het boekje van de heer Van Rijswijk dat we hiermede van een kort voorwoord voorzien, is dan ook geschikt ter lezing niet alleen voor de kinderen, maar ook voor de ouderen. Het is echter in het bijzonder voor schoolgebruik bestemd en het is alleen maar verblijdend te noemen als er voor zulk een geschikte leerstof wordt gezorgd, ter verrijking van de Bijbelkennis van onze kinderen. De Heere schenke over dit werk Zijn onmisbare zegen tot heil van ons opkomend geslacht, Zijn Naam ter eer!

Het werkje is keurig uitgegeven en kost gebonden f 10,90.

4. FLONKEREND KERKGESTEENTE door C. van Rijswijk

Het werkje bevat 16 teksten van bekende oudvaders met vragen en opdrachten. Er komen stukjes in voor van Calvijn, Willem Teellink, Rutherford, Th. à Brakel e.a., voor ons bekende namen. Na het te lezen gedeelte volgen de vragen. Er worden veel toelichtingen gegeven, die voor de uitvoering van de opdrachten van belang zijn. De bedoeling van deze uitgave is om de jeugd bekend te maken met de oude geschriften die vroeger algemeen bekend en geliefd waren. Omdat zij straks zou mogen grijpen naar het "overjarig koren".

Het boek - 118 blz. - is zowel voor het gezin als voor de school te gebruiken. We kunnen het van harte aanbevelen. Het kost gebonden f 12,90.

B.

**Zoekt U alleen verantwoorde boeken
Kom dan bij boekhandel Kool zoeken**

**Dus niet langer gezocht,
Daar al uw boeken gekocht.**

Wij leveren en verzorgen gaarne al uw in-
tekeningen van al uw

★ **Boekwerken - Bijbels - Psalmboeken, (uitsluitend Statenvertaling) - Houtbrandteksten - Tegels - Houtsnijwerk - Boekenleggers, enz. enz.**

UITGEVERIJ - BOEKHANDEL

KOOL

Stationssingel 50 - Veenendaal - Tel. 08385 -
13978 - Postbus 177 - Antwoordnummer 77
Giro 280572 - Bankrek. Rabobank Veenendaal
Rek. nr. 36.51.10.191.

**PLAATST UW FAMILIEBERICHTEN
IN „BEWAAR HET PAND”**

Voor al Uw

★ **BOEKEN**
★ **BIJBELS en**
★ **PSALMBOEKEN**

Beleefd aanbevelend

BOEKHANDEL

VAN LEEUWEN

POSTBUS 39, URK - TELEFOON 05277 - 1783
B.G.G. 05250 - 1531

**„REPOS AILLEURS”
DRIEBERGEN**

U zoekt wat rust? U wilt
bijkomen na ziekte? U
bent de eenzaamheid
moe?

Kom dan eens enige we-
ken naar Driebergen.

Eigen, kerkelijke sfeer -
Prima maaltijden - Geen
t.v. - Vlak bij de bossen.
Buntl. 54 Tel. 03438-2466

HOTEL

**DREYEROORD -
OOSTERBEEK**

Telefoon 085-333169

Het hotel waar mevrouw
zich „uit” - en mijnheer
zich „thuis” voelt.

VAKANTIE-CENTRUM

„De Verrassing”

Reeds 24 jaar het ver-
trouwde adres voor een

★ **VERANTWOORDE
VAKANTIE**

Volledig verzorgd pension
voor gezinnen zowel als
voor jongeren en ouderen.

**BUNGALOWS en
STACARAVANS voor
eigen verzorging.**

Vraag even om uitgebrei-
de inlichtingen en gratis
vakantiegids.

POSTBUS 2, OOSTER-
END, TEXEL
TEL. 02223 - 661 of 391

**Voor bijbels, boeken en
muziek**

Is LINDENBERG uniek!

Grote voorraad
Snelle levering

ook van de allernieuwste
uitgaven

**LINDENBERG'S
BOEKHANDEL**

Slaak 4-8 (postbus 4209)
ROTTERDAM 16

(Uw bestelling ongefrank-
keerd: antwoordnummer
77).

Te huur:

**CARAVAN
met
VOORTENT
4 à 5 pers.**

bij Nijkerk op boerderij.

Rustige omgeving. Zondag
erend. Electra, water en
koelkast aanwezig.

Voor en na seizoen f 150,-
per week. Hoogseizoen
f 175,-. Tel. 03444 - 1695
tot 18 uur. Vrijdags 21 uur

De oude stadsmuur van Jeruzalem. Naar Israel met Amicitia. Het goede reisgezelschap dat zorgt dat U zich thuis voelt.

Als U met Amicitia naar Israel gaat, zult U zich thuis voelen. Thuis voelen tussen gelijk gezinde mensen. Thuis voelen doordat wij weten wat U verlangt en deze verlangens ook waarmaken. Op Uw 15 - daagse rondreis door dit fascinerende land doet U alle historische punten aan. Zo brengen wij onder andere 5 dagen in Jerusalem door, waar U o.a. de oude stadsmuur van deze stad kunt bezichtigen. Bovendien gaan er op alle reizen deskundige reisleiders mee. Hieronder vindt U de vertrekdagen met de betreffende reisleader.

20 juni Jongerenreis
11 juli Jongerenreis / alle leeftijden reis
29 aug. Ds. B. Eysinga uit Scherpenzeel
12 sept. Dhr. J.W. v.d. Kraats uit Alphen aan de Rijn
19 sept. Ds. H. Veldhuizen uit Alblasserdam

26 sept. Ds. C. Treure uit Bleskensgraaf
10 okt. Ds. H. Roelofs uit Zeist
17 okt. reisleader nog niet bekend
20 dec. reisleader nog niet bekend

AMICITIA

IKV

**ISRAELREIZEN •
BOOTREIZEN •
BUSREIZEN •**

Burg. de Bruinelaan 68-70
ZWIJNDRECHT
tel. 078-22020